

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Az aranyosgyéresi román fatemplom ajtajának felirata.

Popa Atanáz, az erdélyi román fatemplomok tudós ismertetője, legutóbb az aranyosgyéresi román fatemplomot is részletesen leírta.¹ Leírásában az egyház délrenyíló bejáró-ajtájának két ajtófélfájáról egy-egy feliratot is említ és képen² be is mutat.

„A másolat — úgy mondja³ — csak megközelítő hűségű. Jóllehet, megfejtetlen, az arab számjegyekkel írt 1797. évszám mégis könnyen felismerhető mind a felirat elején, mind pedig a végén. A betűk jellege, valamint egyes latin szavak annak az időnek felelnek meg, amikor megkísérelték egyes görög egyesült egyházakba bevinni a latin írást. Minthogy azonban a betűk vésése nagyon kezdetleges és nem hozhatni ki belőlük román szavakat, a véső mester valószínűleg kevésbé értett az íráshoz-olvasáshoz. Lehet, hogy olyan szöveg után másolta a betűket, amely szövegben semmiféle pontozás vagy szövegelválasztás nem volt. Úgy tűnik fel, hogy a szöveg nemcsak latin.“

A100	VCTI
2797	LL
EPHPII	CLYP
ISTPII	1049
SEIGZ	91X
DEPIE	
DOZ	
LLPPE	

„A felirat második része — folytatja Popa — valamivel rendezettebbnek tetszik. A betűk kisebbek, de éppen annyira bizonytalanok. Nagyon érdekes volna, ha ki lehetne olvasni a feliratot. Lehetséges ugyanis, hogy esetleg adna valami felvilágosítást a készítő mesterről; az efféle adatok ugyanis nagyon ritkák a XVIII. századi román faegyházakban.“

Ha Popa Atanáz nem gyűlölte volna annyira a magyarokat és a magyar nyelvet, mint amennyire gyűlölte, akkor bizonyára eszébe jutott volna.

¹ *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Secția pentru Transilvania. IV.—1932/38. köt. 79—87. 1.*

² *U. o. 82. 1. 3. á.*

³ *U. o. 80—81. 1.*

hogy Erdélyben három nép él tömegesebben, és feltétlenül eszébe jutott volna az is, hogy ez a három nép nem mindig gyűlölte egymást, hanem nagyon sokszor voltak olyan idők is, amikor békében éltek egymással, megértették, segítették egymást! Ha ezt tudta volna, azonnal elolvashatta volna a feliratot.

A felirat baloldali oszlopának első hét sora ugyanis egészen szabatosan kiolvasható:

ANNO / 1797 / ÉPÜLT / ISTEN / SEGE / DELME / BÖL /

Ez a hét sor pedig — az első két sorbeli latin évjelzéstől eltekintve — félreérthetetlenül és félremagyarázhatatlanul magyar nyelvű szöveg. A latin évjelzés egyáltalán nem ellenzi ezt, mert beleillik az akkori erősen latinoskodó beszédbe, írásba. Az egyes elmaradt (kikopott?), illetve feleslegesen jelölt vonalak (utólagos hasadások?) meg szintén nem dönthetik meg ezt az olvasást, azt, hogy ez az egyház Isten segedelmével 1797-ben épült.⁴

Popa az általa bemutatott másolatból kitetszőleg egyáltalán nem ért a feliratmásoláshoz. A felirat első oszlopának utolsó sorát, valamint a második oszlop egész szövegét, noha ezt valamivel rendezettebbnek mondja, mégis annyira eltorzította, hogy annak magyarázatába csupán az ő másolata alapján nem érdemes becsátkoznunk. Hiábavaló találgatás lenne csak. De feltétlenül szükséges megtennünk az eredeti véset gondos megvizsgálása, vagy legalább egy igen jó, gondos pacskolat alapján, mert éppen ez a rész foglalja magában az adatok legjelentősebbjeit: az építető s esetleg a hely, valamint a készítő fafaragó nevét is.

⁴ Popa több helyen megemlékezik az egyház építése idejéről. Legelőször (79. l.) a következőt írja: „megengedhető, hogy, ha nem is 300 éves, mint ahogy a helybeliek mondják, de feltétlenül 200 éves... és sokkal régibb, mint az ajtófélfára vésett felirat évszáma.“ Minthogy ő 1936-ban (v. ö. erre vonatkozólag 80. l.) járt ott, a templom építési idejét *1736 előttre* teszi.

Utóbb (86. l.) elmondja, hogy az egyik szentkép — a rajta levő, s a vásárlójáról szóló följegyzés szerint — 1753-ból való. Két másik kép pedig *1750 tájáról, amikoről való az egyház is.*

Végül (87. l.) pedig annak az alapján, hogy a szentképek az ajtófélfába vésett 1797. év előttről valók, jogosnak érzi azt következtetni, hogy az egyház az 1797. évnél régebből való, továbbá mivel a keltezett szentképek (lígy, többesben, noha egyetlen egyen van évszám) 1750 tájáról valók, a keltezetlenek között meg még régebbi képek is vannak, az egyház építésének korát a *XVIII. század első évtizedeibe* teszi.

Popa három helyen beszél a templom építési idejéről és mindhárom helyen mást állapít meg: XVIII. század első évtizedei, 1736 előtt és 1750 táján. Időmeghatározása tehát pusztán találgatásnál nem egyéb. Minthogy a magyar az ajtóról sohasem mondja, hogy *épült*, hanem csakis azt, hogy készült, a felirat évszámát csak az egyházra vonatkoztathatjuk, azaz: *az egyház feltétlenül 1797-ben épült.* A benne talált képek természetesen lehetnek korábbiak: sokkal, akár félévszázaddal előbbieik is. Ezek nem falfestmények, hanem mozgatható, szállítható szentképek, alapjukon teljességgel lehetetlen kormeghatározásba becsátkoznunk.

Ha az egyház fekete színén, a fának napfényszikasztottságán és nedvességrongálta voltán (79. l.) kívül semmi egyéb kormeghatározó adata nincs, akkor az egyház feltétlenül 1797-ből való, mint ahogy a magyar felirat a leghatározottabban megmondja. Csak egyetlen esetben lehet régibb. Akkor, ha a gondos vizsgálat azt mutatná ki, hogy az ajtó nem egykorú az egyházzal, hanem később illesztették bele!

Maga a megfejtett szöveg művészettörténeti szemszögből nem különösebb értékű. Belőle egyedül az évszám lényeges. Ha azonban arra gondolunk, hogy 1797-ben egy román egyház ajtájába magyar nyelvű feliratot véstek be, mégpedig nem történetesen, hanem az egyház építését, építésének történetét megörökítő szándékkal, jelentősége egyszerre roppantul megnő. A felirat egész szövegének hiteles megállapítása előtt nem domboríthatjuk ki teljesen s helyesen ezt, ámde addig is megállapíthatjuk: a magyarok és románok — ha nem volt ki szítsa közöttük a gyűlöletet — minden ellenkező hiresztelés ellenére is, igenis békében éltek egymással, megértéssel támogatták egymást!

DR. FERENCZI SÁNDOR.